

OBSAH

ÚVOD

Pád Říma, počátek středověku 7. Otázka pramenů pro naše dějiny té doby 8. Umlkají antické 8. Několik staletí ne náhrada 8. I archeologie kdysi málo 9. Historický materialismus cestu k nevyužitým dosud pramenům:

1. Dosavadní vývoj 11. 2. Zaměření od starověku ke středověku 11. 3. Dávne pověsti české 12. 4. Současná lidová tradice 13. 5. Nové výzkumy archeologické 14. Výsledek: doba velkého rozmachu 14. Feudální řád a český stát 15.

7—15

Kniha třetí

ČECHY SLOVANSKÉ

1. SLOVANÉ NA HISTORICKÉ SCÉNĚ

Evropa po stěhování národů 19. Slované 20. Migrační theorie o příchodu Slovanů z „pravlasti“ 20. Fantasie autochthonistů 22. Stěhování národů mění strukturu obyvatelstva 25. Slované převahu 25. Slavisace našich zemí 27. Jména: Venedové; Slované a Antové pro Slovaný západní a východní 28. Důvod dělení: poměr k Byzanci 28. Výklad slova „Slovan“ 29.

19—30

2. KMENY NAŠICH SLOVANŮ

Původ a význam kmenů 31. Rozdíly v jejich složení 32. Čechové: území 33, aktivita Čechů 34. Výklad jména Čech 35. V severozápadních Čechách Lučané 37, Sedličané 38, Chebané 38, za hranicemi 38, Lemuzi 38, Pšované 39. Východní Čechy: Charvaté 40, Zličané 43. Jižní Čechy: Doudlebi 44. Jich jméno 45 a organizační dílo 46. Slované v dnešním Rakousku 47. Morava: Hanáci 48. Slováci 49. Slezsko: Holasici 52. Obyvatelstvo přechodných typů: Lachové 53. Polabští Srbové 53, Lubušané 54, Slované v Pannonii 54.

31—55

3. SPOLEČNOU CESTOU

Sdružování kmenů 56. Ne rasa základem sjednocovacího procesu 57. Více způsob osídlení našich zemí 59. Úloha práce při sjednocování 61. Jazyk 61. Základní společnost jazyka slovanských kmenů u nás 65. Boje mezi kmeny též sjednocovací činitel 65. Výsledek: naše kmeny jako celek 66.

56—66

4. RODINA A JEJÍ KOLEKTIV

Příbuzenství 67. Organizace společnosti podle příbuznosti 68. Rodina 69. Mimorodinné zjevy: volnost mládeže 69, mnohoženství velmožů 71. Rodina jako řád 72. Matriarchální forma rodiny 72. Patriarchát 72. Odraz přechodu ve starých pověstech 73. Libuše a Přemysl 73. Dívčí válka 75. Důsledky i v životě lidu a v lidových tradicích 77. Vývoj pohlavních styků v rodině 78. Skupinová rodina 79. Párová rodina 82. Úloha ženy při vzniku párové rodiny 82. Přijímání nových členů do rodiny: svatba 83. Získání ženy: únos 84, koupě 84. Smlouva 85. Oddavky 85. Postřížiny chlapců 86. Závěr 87.

67—87

5. ROD. RODOVÉ ZŘÍZENÍ

Rod z téhož předka 88. Rodové zřízení jako pravidla soužití 89. Společné sídlo rodu 89, „dědina“ 89. Společné hospodaření 90, společný majetek 91, „nedíl“ 91. Půda 92, společná práce na ní 92. Společné užívání darů přírody 92. Rodové právo 92.

Vše pro rod 93. Práva a povinnosti jednotlivce 94. Zárukou osobní čestnost 95. Platí slovo při právním aktu 95, stisk ruky druhý stupeň 95, zaklení třetí a nejvyšší 95. Trestání přestupků proti rodovému řádu 96. Správa rodu: stařešina 97. Rodové zřízení celým systémem 98. Utopičtí socialisté v něm vzor i pro nás 99. Dějinný rozdíl 100.

88—100

6. HOSPODÁŘSTVÍ

Navazování na minulost 101, značná úroveň 101.

Zemědělství 101. Obdělávání půdy 102: rádlo 102, pluh 103.

Druhy obilí 104, bohatost sklizně 105, vážnost k polní práci 105.

Dobytkářství: hovězí dobytek 105, mléčné výrobky 106.

Koně 106. Lov 107.

Řemeslo 107. Předení a tkaní 108. Opracování dřeva 108.

Hrnčířství 109. Práce kovodělné 110. Kovářství 111.

Obchod 111. Mezinárodní obchodní styky 111. Byzantští

a franští kupci 111. Orient: Židé a Arabové 112. Dováženo

zboží luxusní: látky, šperky 112, koření 113. Sůl 113. Vyzvájeno:

obilí, medovina, vosk, kožešiny, drahé kovy 114. — Rozvoj

cest 115. Význam cest i pro sblížení kmenů 116. Mosty 116.

Mýto 117. Mince jako zboží 118. Jemně tkané šátečky pla-

tidlem 119. Závěry 119.

101—120

7. MRAVY A KULTURA

Zprávy o mravech starých Slovanů 121. J. G. Herder a Jan

Kollár 122. Snaha po „kritičnosti“ 123. I. M. Sobětianský 123.

Jan Peisker 123. I hlasy nepřátel vyzdvihují dobré rysy Slo-

vanů 124. Jsou stateční, ale i pracovníci 125. Rolníci a pas-

týři 125.

Kultura slovanského lidu u nás 126: Stavba příbytků 126. —

Středem krb 126, ozdobování nábytku: řezby 127. Smysl pro

živost barev 127. Kroj 127 a jeho ornament 128. Sochařství 128.

Poesie 129. Staré pověsti 130. Básnické formy 130. Dětská

řikadla 130. Hudba, zpěv a tanec znak Slovanů 131. Lidová

píseň slovanská 132. Převaha lyriky 132. Nová falsa zpěvů

heroických 133. Nástrojová hudba 134. Housle 134. Píšťaly 134,

trouby 135, bubny 135. Lid tančí, hraje a zpívá 136. Z lidu i umělci z povolání 136. — Vědění slovanského lidu 136: počítání věcí 136, určování času 137. Písmo: ne runy 138, lid svoje způsoby 138. Závěr 139.

121—139

8. POHANSTVÍ

Dávný předmět bájení 140. Mátl příklad Polabských Slovanů 141. Lépe co u nás v lidu 141.

Nikoli mythologie, ne soustava bohů a bohyň 141. Démonologie: ožívání přírody duchy, běsy, démony 142. Snaha je získat 142. K tomu kult zemřelých 143, představa duše 143. Ctění předků 144. „Dědky“ rodu 145, domácí skřítkové 145. Rusalky 145. Víly 146, polednice, vodník, hejkal 146. Sudičky 146. Kult bohů ne u nás 147: Perun 148, Veles 148, ne Radgost 149. Hankova falsifikace bohyň: Živa a Lada 149. Morana 150. — Kult duchů a démonů 150. Vyzývání slovy 150, modla a modliti se 150. Oběti 151: jídla a nápoje 151. Obětují kdekoli 152. Nikoli chrámy 152. Modly 152. Sochy 153. Kněží nikoli 153, ale čarodějové 153.

Slavnosti 154. Zimní: koleda 154, chodění maškar 155. Jarní: Smrtka 155, chodění s litem 156. Letní: Kupadla 156. Rusadla 157. Obžínky 157. Výsledek: úzká souvislost tohoto náboženství se životem 157, jeho materialistická base. Zůstalo v našem lidu dodnes 157.

140—158

9. OBRANA

Potřeba obrany i v této době 159. Hradiště 159. Chráněna umístěním vysoko 160 nebo v blatech 161. Vojsko 161. Branná hotovost všech 161. Ne družiny, ale ozbrojený lid 162. Rodové zřízení vojska 163. Výzbroj vojska 163 a jeho taktika 164.

159—165

10. AVAŘI

Nový příval 166. Jich cíl i tu dědictví Říma 166. Byzanc a Franská říše. Krutý úděl Slovanů 166. Ličení Fredegarovo 166

a Nestorovo 167. Jan Peisker o významu toho pro Slované 167. Avari i u nás 168. Výzkumy J. Eisnera 169. Pohřebiště u Děvínské Nové Vsi 169. Společné pro Avary i domácí obyvatelstvo 170. Doklad poměru i v živé společnosti 170. Slované ne jen otroky 171. Povstání Slovanů 171, s nimi i synové Avarů ze slovanských žen 171. Všeobecný útok na Avary 172. Pád Avarů 172. Dějiště povstání české země 173.

166—174

11. SAMO

První osobnost v našich dějinách 175, dlouho zapomenutá 175. Fredegarova kronika 175 a literatura o Samovi 176. — Samův původ 176. Frank či Slovan 177. Kupcem i vojevůdcem 178. V čele povstání 178. Samo „králem“ 178. Samova říše 179. Rozsah 179. Zájem Franské říše o říši Samovu 180. Obchodní spojení a cesty 180. Souhlas s útokem na Avary 180: co však dále? 181. Dagobert I. posla s požadavky 181. Samovo odmítnutí 181, válka mezi nimi 181. Otázka Vogastisburku 182. — Historicky srážka dvou světů 183. Samova říše ne státem, ale svazem kmenů 183. Rozpad Samovy říše 184. Zmizela i paměť na něho 184. Význam Samova díla 185.

175—185

Knihy čtvrtá

KOŘENY FEUDALISMU

Doba přerodu starého světa v nový 189. S antickým Římem padá i dosavadní společenský výrobní systém 189. Historický úkol „barbarů“ vytvořit nový a lepší společenský řád 190. Jinak cena člověka a práce 190. Feudalismus 191. Pracující lid, ne otroci 191. Úloha státu 191.

186—191

1. PROTIKLADY V RODOVÉM ZŘÍZENÍ

Přežívá se princip krevního příbuzenstva 193. I nepřibuzný do obštiny 193. Rodová obščina mění se v místní obščinu 193. I v rodině skupinová čili „velká rodina“ ztrácí půdu a sílu

„malá rodina“ 194. Teritoriální význam dostává i kmen 195. Ke kmenu vše, co na jeho území 196. — Mění se i společné hospodaření 196. Roste nejen osobní majetek 196. Hodnotí se i práce na nedělu 197 a zvedá nárok na příděl z výtěžku 197. Tak zárodky majetkové a tím i společenské nerovnosti 198. Hradiště 199. Dále útočištěm lidu 199. Nová i jeho funkce 199: potřeba centra 199. Sněmy, soudy, shromáždění 200. Sám život se mění 200. Budova 200. Sídlo správy kmene 201. Hospodářský význam hradiště 201. Středisko vyšších forem řemesla 201. Středisko obchodní 202. Společenský význam: tvoří se velmož 202. Nový tvar a centralisace vojska 203. — Spory o tyto výhody a práva 204. Potřeba soudce 204. Ne už jen dobré zdání 205. Výrok sboru starších 205. Soudní proces 205. Spory i mezi rody 206. K tomu kníže 207.

192—207

2. KNÍŽE A JEHO MOC

Tradiční idealisace vzniku knížecí moci u nás 208. Kníže však představitelem moci, vlády shora 209. Kde nestačí rada, výrok, nastupuje donucovací moc 210. Potřeba „silné ruky“ i nad kmeny 210. Vznik a opora takové moci 210. U nás kníže ne z „družiny“ 211. I on však je vládce 213. Kmenový hrad 214. Kmenová shromáždění 215. Otázka nástupce 216. — Kníže vojevůdce 217, soudce 217, žrec 217. Kníže i hospodář 218. Patří mu půda nikoho 219. Dávky, pokuty, dary 219. — Tak soustava knížecí moci nad kmeny s rodovým zřízením 220. Knížata u nás: Čechů 220, Lučanů 220, Pšovanů, Zličanů, Charvatů 220. „Veliký kníže“ nad několika kmeny 221. Boj mezi nimi 222. — Výsledek: vývoj k dalšímu po celou tu dobu 222.

208—222

3. NOVÉ NEBEZPEČÍ ZE ZÁPADU

Franská říše 223, její dvojakost 223. „Nový Řím“, ale barbarský 224. Mravní rozklad za Chilperichovců 224. Dynastie Karlovců 225. Nové zesílení říše 225. Karel Veliký císařskou korunu v Římě 226. Obnova výbojů na východ 226. Podrobení Sasů 226, rozbití Avarů 226. V cestě horská hradba Čech 227.

Tažení proti českým Slovanům 227. Odolali 228. Nebezpečí i dále 229. Není jednoty kmenů 229, ne vedoucí osobnosti 230, partyzánský způsob boje 230. Názorově kmeny ne jednotny 230. Otázka poplatku: u německých historiografů 231, u českých historiků 232. Poddávání se knížat 232. Působení i mimo válku 233. Strach z Franské říše 233. Marky 234. Karel sám v železe 234. Panika v Byzanci 234. I přitažlivost Franské říše: zděděná z antiky města 235, bohatství říše a živý s ní obchod 235. Nové a lákavé společenské rozvrstvení 235. Pokročilý už feudalismus 236. Kultura říše: učenec Alkuin i básníci ve službách říše 237. Píseň o Rolandovi 237. — Úleva po smrti Karlovi 238. Smlouva Verdunská 238. Vzniká Německo 239. Ludvík Němec 239. Křest čtrnácti lechů v Řezně 239. Boje sílí 239. Slované odolávají 240. Nebezpečí v nejednotě kmenů 241. Jednota podmínkou budoucnosti 241. Vytváří ji Morava 241.